

skelige Forhold at gøre. For ikke at de to Herrer skal tro, at jeg dermed vil sige noget nedsettende, vil jeg udtale, at ogsaa jeg har optimistiske Tendenser i ikke ringe Grad, saa at jeg har ikke noget imod at slaa Følge med dem med Hensyn dertil. Men jeg tror ganske vist, at disse optimistiske Følelser hviler paa et noget forskelligt Grundlag hos os. Det var tydeligt, at Optimismen hos det ærede Medlem for Københavns 5te Valgkreds hvilede paa den Styrke og Vækstkraft, som der er i Socialismen som Fremtidsbevægelse. Jeg vil for øvrigt her tilføje, at jeg vil haabe og ønske, at det er saaledes, men jeg tror ikke, at hele det ærede Medlems Udsyn vil gaa i Opfyldelse. Saadan tror jeg ikke, at Menneskeslægten ser ud, men jeg vil haabe og ønske, at dog noget af det maa gaa i Opfyldelse. Det vil vise, at der er en Livskraft og Styrke i Socialismen, som det er værdt at tage med ind i Fremtiden, og jeg er enig med den højtærede Indenrigsminister i, at noget af det, som er sket, og som vedblivende vil ske, baade her i vort Land og andetsteds, er dette, at vi stadig faar nye Lag frem i Lyset, saa at de ogsaa bliver medbestemmende. Det er der ikke noget at sige til. Paa den Maade er Bondestanden og tidligere Middelstanden, Borgerstanden i Byerne, efterhaanden som de voksede til Modenhed under Kampen, kommet op, og der er ingen Tvivl om, at saaledes vil ogsaa Arbejderstanden — den er godt paa Vej dertil — efterhaanden faa en Del af Styrelsen. Og det misunder jeg den ikke, tværtimod tror jeg, at det er gavnligt, thi den har Forbindelser med mange Sider i vort Samfund, som de, der er udgaaet fra andre Løjre, ikke har. Jeg tror ikke paa, at den optimistiske Tankegang, som alene gjaldt de ydre Foranstaltninger, vil gaa saa godt i Opfyldelse, som det ærede Medlem tænkte det, jeg tror, Fremtiden paa mange Punkter vil skuffe i saa Henseende.

Her vil jeg indskyde en lille Bemærkning vedrørende vor forskellige Opfattelse af Krigen. Det ærede Medlem fremkom i sit profetiske Udsyn med den Udtalelse, at den kristne Tro og kristne Tankegang havde spillet Fallit under Krigen (*Borgbjerg*: Jeg sagde Kirken). Ja, ja, men det bliver det samme, det er jo den samme Tankegang. Hvis det ærede Medlem foretrækker det, skal jeg bruge det Udtryk, og saa skal jeg villigt indrømme, at Kirken for saa vidt har tabt Slaget overfor Krigen, som den ikke har formaaet at præge Europas Tankegang, saaledes at Folkenes Gang kunde

komme til at gaa udenom Krigen. Det er noget, som vi alle lærer, ogsaa vi ikke kommer udenom, men derfor har de Mennesker, som har været under Krigen Paavirkning, alligevel haft Værdier, som holder. Som Vidnesbyrd om saadanne Værdier skal jeg nævne, at vi har hørt baade fra de katolske og lutherske Lande og de engelske Egne, at baade for dem, der var ved Fronten, og som ejede den kristne Tro i deres Hjerter, og dem i de sørgende Hjem var den Trøst, der i de strengeste Tider bar dem, Kærligheden til de tvende Hjem, og det er min Overbevisning, at de Brevsamlinger, der findes her, bærer Vidnesbyrd om en Livsmagt og en Livskraft, der nok skal bære Stormene over. Det er muligt, at den ikke kan hæve sig som en Fugl Fønix af sin Aske og skabe et Gimle lige straks, men det er sikkert nok, at der er en livsfornyende Kraft deri. Jeg vilde ønske, at jeg kunde pege paa, at den socialistiske Religion, som det ærede Medlem ophøjede Socialismen til, havde haft en lignende Evne, men en saadan Brevsamling findes ikke, findes i alt Fald ikke offentliggjort; om den kan findes omkring i Hjemmene, ved jeg ikke, men saa faar vi den jo nok af se. Jeg bygger min Optimisme paa, at skal vi have Samfundet omskabt i en bedre Skikkelse, skal vi ikke alene tænke paa de ydre Foranstaltninger, men ogsaa paa Personlighedens Udvikling og paa, at de Livsdrifter, der kan udvikle sig til begge Sider, til det gode og det onde, kommer ind under Tugt og Pleje. Det vil jeg gerne have med her, fordi det hører til de Ting, jeg nævnte, og som den højtærede Indenrigsminister anerkendte, idet han sagde, at ogsaa han gerne saa, at de aandelige Værdier ikke skulde sættes til Side; her tror jeg at have peget paa aandelige Værdier, som i det kommende Samfund vil komme til at gøre sig gældende. Det er muligt, at den højtærede Finansminister vil sige om mig, som han sagde, jeg ved ikke rigtig, om det var om det ærede Medlem for Københavns 5te Valgkreds, men han siger det vel om os alle sammen, at vi er alle Teologer. Jeg formoder, at det ikke skal opfattes som noget Hædersnavn, men lad det saa være. Da vi nu er kommet ind paa disse Emner, har jeg villet føje mit Bidrag til og vise, at det kan staa ved Siden af det andet, som er kommet frem.

Jeg forbigaar saa nogenlunde de enkelte Medlemmer, som kom foran Indenrigsministeren; thi det Skyts, som de fyrede med, blev i Virkeligheden forstærket, da